

A-III BLOKEA: Ruffini-ren teknika. Polinomioen erroen kalkulua

Polinomio baten erroaren definizioa

r $p(x)$ polinomioaren erroa da baldin eta soilik baldin $p(r)=0$ bada

n graduko polinomio baten faktORIZAZIOA

Izan bedi n ordenako $p(x) = a_n x^n + a_{n-1} x^{n-1} + \dots + a_2 x^2 + a_1 x + a_0$ polinomioa, orduan, $p(x)$ polinomioa $p(x) = a_n \cdot (x - r_1) \cdot (x - r_2) \cdot (x - r_3) \cdot \dots \cdot (x - r_n)$ bezala faktoriza daiteke, $r_1, r_2, \dots, r_n$ polinomioaren erroak izanik.

Polinomio baten erroen kalkulua

Izan bedi $p(x) = a_n x^n + a_{n-1} x^{n-1} + \dots + a_2 x^2 + a_1 x + a_0$ non $a_0, a_n \neq 0$

1) Erro osoak

$p(x)$ polinomioak izan ditzakeen erro osoak a_0 koefizientearen zatitzaileak dira.

2) Erro arrazionalak

Izan bedi p a_0 koefizientearen zatitzailea

Izan bedi q a_n koefizientearen zatitzailea

$p(x)$ polinomioak izan ditzakeen erro arrazionalak p/q motakoak dira.

OHARRA:

Polinomio baten erroak errealak (osoak, arrazionalak, irrazionalak) eta konplexuak izan daitezke, baina Ruffini-ren teknika erabiltzeko erro oso eta arrazionalak dira hautagai erosoak. Horrela, erro oso eta arrazional posibleak eta Ruffini-ren teknika erabiliko dugu polinomioaren gradua jaisteko.

ADIBIDEA:

Kalkulatu honako polinomioen erroak:

- a) $p_1(x) = x^3 - 7x + 6$
- b) $p_2(x) = x^4 - 3x^3 - 4x^2 + 12x$
- c) $p_3(x) = 2x^3 + 3x^2 - 8x + 3$
- d) $p_3(x) = x^3 + 5x^2 - 2x + 10$

Ebazpena:

a) $p_1(x) = x^3 - 7x + 6$

$p_1(x)$ -en erro oso eta arrazional posibleak $\pm 6, \pm 3, \pm 2, \pm 1$ dira.

Ruffini aplikatuz:

1	1	0	-7	6
1	1	1	-6	
	1	1	-6	0

$r=1$ polinomioaren erroa da. Beraz, $p_1(x) = x^3 - 7x + 6$ polinomioa $p_1(x) = (x-1) \cdot (x^2 + x - 6)$ bezala berridatz daiteke. Gelditzen diren bi erroak lortzeko bigarren mailako ekuazioa ($x^2 + x - 6 = 0$) ebatzi edo berriro Ruffini aplikatu daiteke.

1	1	0	-7	6
1	1	1	-6	
	1	1	-6	0
2	1	2	6	
	1	3	0	
-3	1	-3		
	1	0		

$p_1(x)$ polinomioaren erroak 1,2 eta -3 dira.

Konprobaketa:

$$p_1(1) = 1 - 7 + 6 = 0$$

$$p_1(2) = 8 - 14 + 6 = 0$$

$$p_1(-3) = -27 + 21 + 6 = 0$$

Beraz, $p_1(x) = x^3 - 7x + 6$ polinomioa honela faktoriza daiteke:

$$p_1(x) = x^3 - 7x + 6 = (x - r_1) \cdot (x - r_2) \cdot (x - r_3) = (x - 1) \cdot (x - 2) \cdot (x + 3)$$

b) $p_2(x) = x^4 - 3x^3 - 4x^2 + 12x$

Polinomioak ez dauka gai askerik, beraz, polinomioa $p_2(x) = x \cdot (x^3 - 3x^2 - 4x + 12)$ bezala berridatz daiteke eta zeroa polinomioaren erroa izango da.

$x^3 - 3x^2 - 4x + 12$ polinomioa faktorizatzeko, badakigu bere erro oso eta arrazional posibleak: $\pm 12, \pm 6, \pm 3, \pm 2, \pm 1$ direla.

$x^3 - 3x^2 - 4x + 12$ gaiari Ruffini aplikatuz:

3	1	-3	-4	12
		3	0	-12
	1	0	-4	0

Beraz, $r=3$ polinomioaren erroa da, eta polinomioa honela berridatz daiteke:

$$p_2(x) = x^4 - 3x^3 - 4x^2 + 12x = x \cdot (x-3) \cdot (x^2 - 4).$$

Faktorizazioa bukatzeko, polinomioa honela faktoriza daiteke:

$$p_2(x) = x^4 - 3x^3 - 4x^2 + 12x = x \cdot (x-3) \cdot (x-2) \cdot (x+2)$$

c) $p_3(x) = 2x^3 + 3x^2 - 8x + 3$

Erro oso eta arrazional posibleak: $\pm 3, \pm 1, \pm 3/2, \pm 1/2$

Ruffini aplikatuz:

-3	2	3	-8	3
		-6	9	-3
	2	-3	1	0

$r_1 = -3$ polinomioaren erroa da. Beste erroak kalkulatzeko lortutako bigarren mailako ekuazioa ($2x^2 - 3x + 1 = 0$) ebatziko dugu:

$$x = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a} = \frac{3 \pm \sqrt{9 - 4 \cdot 2 \cdot 1}}{4} = \frac{3 \pm 1}{4}$$

Beraz, beste bi erroak: $r_2 = 1$ eta $r_3 = 1/2$ dira:

$$p_3(x) = 2x^3 + 3x^2 - 8x + 3 = 2 \cdot (x+3) \cdot (x-1) \cdot (x-1/2)$$

d) $p_3(x) = x^3 + 5x^2 - 2x + 10$

Erro oso eta arrazional posibleak: $\pm 10, \pm 5, \pm 2, \pm 1$

Ruffini aplikatuz:

	1	5	-2	-10
-5		-5	0	10
	1	0	-2	0

$r_1 = -5$ polinomioaren erroa da. Beste erroak kalkulatzeko, lortutako bigarren mailako ekuazioa ($x^2 - 2 = 0$) ebatziko dugu:

$$x^2 - 2 = 0 \Rightarrow x = \pm\sqrt{2}$$

Beraz, beste bi erroak: $r_2 = +\sqrt{2}$ eta $r_3 = -\sqrt{2}$ dira.

Ariketa honetan argi ikusten da polinomio baten erroak irrazionalak ere izan daitezkeela, baina Ruffini-ren teknika erro hauekin aplikatzeak kalkuluak zaildu egiten dituen bezala, beti erro oso eta arrazionalak probatuz haztea komeni da.

Polinomio honen faktORIZAZIOA honakoa da:

$$p_3(x) = x^3 + 5x^2 - 2x + 10 = (x + 5) \cdot (x - \sqrt{2}) \cdot (x + \sqrt{2})$$